

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI

NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

Tarix fakulteti

O'zbekiston tarixi kafedrası

KURS ISHI

**Mavzu: O'zbekiston mustaqilligining qo'lga kiritilishi, o'zbek xalqi
davlatchiligidagi yangi bosqich.**

Bajardi:II kurs tolibi

Bahronova Mahliyo

Ilmiy rahbar:

t.f.n. X Qurbonov

Navoiy-2012

**O'zbekiston mustaqilligining qo'lga kiritilishi, o'zbek xalqi
davlatchiligidagi yangi bosqich.**

REJA:

KIRISH

1. Sovetlar imperiyasining tanazzulga yuz tutishi va O'zbekistonda davlat mustaqilligining qo'lga kiritilishi
2. O'zbekiston Konstitutsiyasining qabul qilinishi va uning ahamiyati.
3. O'zbekistonda davlat mustaqilligining qo'lga kiritilishi huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyat asoslarining barpo etilishi

XULOSA

1. Sovetlar imperiyasining tanazzulga yuz tutishi va O'zbekistonda davlat mustaqilligining qo'lga kiritilishi

1991 yil 19 avgustga kelib, butun jahonni hayajonga solgan Moskvada davlat to'ntarishiga urinish bo'ldi.

To'ntarish tarafdorlarining asl maqsadlari ittifoqda yashovchi barcha xalqlarning mustaqillikka erishuviga yo'l qo'ymaslik hamda mamlakatdagi porokandalikdan foydalanib qolish edi. Lekin O'zbekiston rahbariyati mavjud ijtimoiy-siyosiy vaziyatni saqlash, respublika hududida favqulodda holat joriy etishligiga, Konstitutsion tuzumga qarshi kurash yo'lidagi harqanday harakatlariga uchmaslik uchun butun imkoniyatlarini ishga soldilar. O'sha vaqtda O'zbekiston Prezidenti Hindiston safarida edi. Safardan qaytib 19 avgust kuni kechqurun Toshkent shahri faollari bilan uchrashib, qat'iy tarzda O'zbekiston nuqtai nazarini ma'lum qildi. Respublika rahbariyati: «Markazdan, kim bo'lishidan qat'iy nazar, berilgan qonunga xilof ko'rsatmalarni bajarish mumkin emas», deb hisobladi. 20 avgustda O'zbekiston Prezidenti huzuridagi Vazirlar Mahkamasining Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri rahbarlari ishtirokida qo'shma majlisi bo'ldi. Unda O'zbekistonning mustaqillikka erishish yo'li o'zgarmasligi haqida Bayonot qabul qilindi. Prezident I.A.Karimov respublika aholisiga murojaat bilan chiqdi va O'zbekistonning o'z mustaqilligiga erishish yo'li qat'iy ekanligini ta'kidladi. O'zbekiston Prezidentining farmoni bilan favqulodda holat davlat komitetining g'ayrikonstitutsiyaviy, huquqqa qarshi qarorlari va boshqa ko'rsatmalar noqonuniy, deb e'lon qilindi. Shunday bir murakkab sharoitda, ya'ni Markaz va respublikalar o'rtasidagi munosabatlar tobora taranglashib, Markaz boshqaruv qobiliyatini yo'qotgan, har bir respublika o'z holiga tashlab qo'yilgan bir sharoitda tarixiy vaziyatni to'g'ri baholagan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimov Oliy Kengash sessiyasini chaqirishni va unda O'zbekiston Mustaqilligi haqida Qonun qabul qilishni talab qildi. Chunki har bir milliy respublikaning chinakam teng huquqligi va mustaqilligi ta'minlangandagina tanazzuldan chiqish

mumkin edi. Ayni shu maqsadlarni ko'zlab, jumhuriyat Oliy Kengashining XII chaqiriq navbatdan tashqari oltinchi sessiyasi 1991 yil 31 avgustda o'z ishini boshladi. O'zbekistonning Mustaqil davlat, deb e'lon qilinishida mazkur sessiya katta tarixiy ahamiyatga ega bo'ldi. Unda «O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi to'g'risida» gi Qonun hamda «O'zbekiston Respublikasining davlat bayrog'i to'g'risida»gi Qonun kun tartibiga qo'yilib, qizg'in muhokama qilindi. Sessiyada O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi to'g'risida Prezident I.A.Karimov ma'ruza qildi. U o'z nutqida 1991 yil o'rtalarida Markaziy hukumat olib borayotgan ichki siyosatni tahlil qildi. 19-21 avgust kunlari Moskva favqulodda holat davlat komiteti a'zolarining xalqlar ozodligi, respublikalar mustaqilligiga qarshi qaratilganligi xalqqa ro'y-rost bildirildi. Oliy Kengash deputatlari moddama-modda muhokamadan so'ng «O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi asoslari to'g'risidagi Qonun»ni qabul qildilar. So'ngra davlat mustaqilligi to'g'risidagi Bayonot qabul qilindi. O'zbekiston SSRning nomi «O'zbekiston Respublikasi», deb o'zgartirildi. Mustaqillik belgilangan kun – 1 sentabr 1991 yildan boshlab milliy bayram va dam olish kuni, deb e'lon qilindi. O'zbekiston Respublikasi mustaqilligi haqidagi bu hujjatlar o'zbek xalqining asriy orzusi ro'yobga chiqqanligining huquqiy ifodasi bo'ldi.

«O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi asoslari to'g'risida»gi Qonun 17 moddadan iborat bo'lib, mustaqil respublika uchun vaqtincha Konstitutsiya rolini o'ynaydigan bo'ldi.

Ushbu qonunda O'zbekiston mustaqil demokratik davlat, deb e'lon qilindi, ma'muriy-hududiy tuzilishi, hokimiyat va boshqaruv idoralari tuzilishini mustaqil belgilash qonunlashtirildi. Respublikaning davlat bo'linishi hamda iqtisodiy asoslari ham qonunda o'z aksini topdi. Shuningdek, ushbu hujjatda O'zbekistonning Qoraqalpog'iston bilan munosabatlari xususida so'z borib, O'zbekiston Qoraqalpog'istonning hududiy yaxlitligini tan olishi haqida fikr yuritiladi, u O'zbekiston tarkibida ekanligi e'tirof etiladi. Bunday qonunning qabul qilinishi o'sha davrda erishilgan yutuqlarning yuqori cho'qqisi bo'ldi. Shunday qilib, o'zbek xalqi

asrlar davomida orzu qilgan mustaqillikka tinch yo'l bilan yurtboshimiz I.A.Karimov boshchiligida respublika rahbariyatining oqilona yo'l tutishi orqali erishildi.

Endi O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi e'lon qilinishi bilan bog'liq qonunlar tizimini yaratish zarur edi. O'zbekiston erishgan istiqlolni mustahkamlash uchun mamlakatda referendum o'tqazishga qaror qilindi. 1991 yil 18 noyabrda Oliy Kengash VIII sessiyasi O'zbekiston Respublikasi referendumini o'tkazish to'g'risida qaror qabul qildi. Shunga muvofiq 29 dekabrda «Siz Oliy Kengash tomonidan O'zbekiston Respublikasi mustaqil davlat deb e'lon qilinishini ma'qullaysizmi?» mavzuida referendum o'tkazildi. Referendum yakuniga ko'ra unda qatnashgan aholining 98,2 foizi O'zbekiston mustaqilligini yoqlab ovoz berdi. O'zbekiston mustaqil respublika, deb e'lon qilinishi jahon jamoatchiligi tomonidan ham zo'r qoniqish bilan kutib olindi. Fikrimiz isboti sifatida Amerika Qo'shma Shtatlarining o'sha paytdagi Prezidenti Jorj Bushning I.Karimov nomiga yuborgan telegrammasi hamda Shvetsiya bosh vaziri K.Bilodtning telegrammalaridan ko'rish mumkin. 1991 yil 14 sentabrida O'zbekiston Kompartiyasining favqulodda XXIII sezdidagi I.A.Karimov taklifi bilan O'zbekiston Kompartiyasi KPSS tarkibidan chiqqanligi e'lon qilindi. Partiyaning bundan buyon faoliyat ko'rsatmasligi e'tiborga olinib, ushbu partiya o'rnida Xalq Demokratik partiyasi tuzilganligi e'lon qilindi. O'zbekiston mustaqil davlat, deb e'lon qilingan kunning o'zidayoq mustaqil davlat ramzlarini joriy qilish yuzasidan amaliy choralar ko'rildi. O'zbekiston Respublikasining davlat bayrog'i to'g'risida, respublika gerbining nusxasi va davlat madhiyasining musiqiy bayoni haqida maxsus qaror qabul qilindi. Unda Konstitutsiya komissiyasining ekspert guruhiga davlat bayrog'ining variantlari ustida ishlashni davom ettirish, Oliy Kengashning tegishli qo'mitalariga Konstitutsiya komissiyasi ijodiy guruhi bilan hamkorlikda davlat bayrog'i, madhiyasi haqida qonun loyihalarini ishlab chiqib, navbatdagi sessiyaga taqdim etish vazifasi topshirildi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining 1991 yil 18 noyabrda bo'lib o'tgan VIII sessiyasida «O'zbekiston Respublikasining davlat bayrog'i to'g'risida» Qonunni qabul qildi.

O'zbekiston Respublikasining davlat bayrog'i ulug' ajdodlarimizning aqida va maslaklariga mos keluvchi, millat tabiati va xalqimiz ruhiyatidan kelib chiqib, uning milliy va ma'naviy jihatlarini ham o'zida aks ettirmog'i kerak edi. Mamlakatimiz davlat bayrog'i yurtimizning o'tmishi, bugungi kuni va kelajagi yorqin ramzi bo'lib qoldi.

1992 yil 2 iyulda O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining X sessiyasida «O'zbekiston Respublikasining davlat gerbi» to'g'risida Qonun qabul qilindi.

Davlat gerbidagi har bir belgi chuqur ma'noga ega. Gerb rangli tasvirda bo'lib, humo qushi kumush rangda, quyosh, boshloqlar, paxta chanog'i va «O'zbekiston» degan yozuvlar tilla rangda, g'o'za shoxlari, barglari va vodiylar yashil rangda, tog'lar havo rangda, chanoqdagi paxta, daryolar, yarim oy va yulduz oq rangda. O'zbekiston Respublikasining davlat bayrog'i tasvirlangan lenta to'rt xil rangda berilgan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining 1992 yil 10 dekabrda bo'lib o'tgan XI sessiyasida «O'zbekiston Respublikasining davlat madhiyasi to'g'risida»gi Qonun qabul qilindi. Sessiyada shoir Abdulla Oripov va bastakor Mutal Burxonov tomonidan tayyorlangan madhiya nusxasi tasdiqlandi.

O'zbekiston mustaqillikka erishgandan keyin davlat boshqaruvining prezidentlik shakli rivojlandi. 1991 yil 29 dekabrda o'zbek xalqi o'z xohish-irodasi bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidentini sayladi. Saylovga jiddiy tayyorgarlik ko'rib, O'zbekiston Respublikasi saylovlari muqobillik asosida o'tdi. Oliy lavozimga ikki nomzod - O'zbekiston XDP va O'zbekiston kasaba uyushmalari federasiyasi nomzodi I.A.Karimov va «Yerk» demokratik partiyasi vakili Saloy Madaminov nomzodi qo'yildi.

Saylovlar yakuniga ko'ra 8 million 514 ming 136 ovoz yoki ovoz berishda qatnashganlarning 86 foizi Islom Karimov nomzodini, 1 million 220 ming 474 saylovchi (12,3%) Saloy Madaminov nomzodini yoqlab ovoz berdi. Markaziy saylov komissiyasi okrug komissiyalari majlis bayonlarini ko'rib chiqib, «O'zbekiston Respublikasi Prezidenti saylovi to'g'risida»gi Qonunning 35-moddasiga asosan

Islom Abdugʻaniyevich Karimovni Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga saylangan, deb hisoblashga qaror qildi.

Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 5-boʻlimining 19-bobida Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti maqomi belgilab berildi. Unga koʻra Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimi 35 yoshdan kichik boʻlmagan, davlat tilini yaxshi biladigan, bevosita saylovgacha kamida 10 yil Oʻzbekiston hududida muqim yashagan Oʻzbekiston Respublikasi fuqarosi saylanishi mumkin. Oʻzbekiston Respublikasining Prezidenti Oʻzbekiston Respublikasining fuqarolari tomonidan umumiy, teng va toʻgʻridan-toʻgʻri saylov huquqi asosida yashirin ovoz berish yoʻli bilan 5 yil muddatga saylanadi. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga nomzodlar soni cheklanmaydi. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti saylovida saylovchilarnig kamida 50 foizi qatnashgan taqdirda saylov haqiqiy deb hisoblanadi. Umuman Oʻzbekiston Respublikasi boʻyicha ovoz berishda qatnashgan saylovchilar ovozlarining yarmidan koʻpini olgan nomzod saylangan hisoblanadi. Prezidentni saylash tartibi Oʻzbekiston Respublikasining 1991 yil 18 noyabrda qabul qilingan «Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti saylovi toʻgʻrisida»gi Qonuni bilan belgilanadi. Bir shaxs surunkasiga ikki muddatdan ortiq Oʻzbekiston Respublikasining Prezidenti boʻlishi mumkin emas. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining davlat qurilishi sohasidagi tajribasidan unumli foydalanish maqsadida muddati tugashi munosabati bilan isteʼfoga chiqqan Prezident umrbod Konstitutsiyaviy sud aʼzosi lavozimini egallashi koʻzda tutilgan.

Oʻzbekiston Respublikasining Prezidenti oʻz vazifasini bajarib turgan davrda boshqa haq toʻlanadigan lavozimini, vakillik organining deputati boʻlishi, tadbirkorlik faoliyati bilan shugʻullanishi mumkin emas.

Prezidentning shaxsi daxlsizdir va qonun bilan muhofaza etiladi.

Oʻzbekiston Respublikasining Prezidenti lavozimni ijro etishga kirishish chogʻida Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Majlisi qasamyod qiladi. Oʻzbekiston Respublikasining Prezidenti Konstitutsiya tomonidan davlat, xoʻjalik, ijtimoiy-madaniy qurilish, xalqaro munosabatlar sohasida unga berilgan vakolatlarini amalga

oshirish maqsadida Konstitutsiyasiga va qonunlarga asoslanib hamda ularni ijro etish yuzasidan respublikaning butun hududida majburiy kuchga ega bo'lgan farmonlar, qarorlar va farmoyishlar chiqaradi.

O'zbekiston Respublikasining Prezidenti betobligi sababli o'z vazifasini bajara olmasligi Oliy Majlis tuzgan davlat tibbiy komissiyasi xulosasi bilan tasdiqlangan taqdirda o'n kun muddat ichida Oliy Majlisning favqulodda yig'ilishida deputatlar orasidan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti vazifasini vaqtincha bajaruvchi saylanadi. Bu holda uch oy muddat ichida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining umumxalq saylovi o'tkazilishi shart. Jahon sivilizatsiyasida alohida o'rin tutadigan, ko'p asrlik boy tarixga ega bo'lgan O'zbekiston diyorida butun dunyoga mashhur olimlar, davlat arboblari yetishib chiqqan. Xalqimizning ko'p yillar davomida olib borgan matonatli kurashi natijasida qaror topgan mustaqil O'zbekistonda bozor munosabatlariga asoslangan odil, haqqoniy demokratik jamiyat qurish sixiyali (ko'r-ko'rona) ravishda emas, balki jahon taraqqiyotining, chunonchi, buyuk zaminimizda yaratilgan tarixiy tajribalarga, g'oyalarga, ma'rifiy-ilmiy taraqqiyotga amal qilgan holda ro'yobga chiqdi. O'zbekiston mustaqillik sari yo'l tutar ekan, 1989 yilning yoz oylari va 1990 yil bahori O'zbekiston hayotida burilash davri bo'ldi. Xuddi shu paytlarda o'zbek xalqining taqdirini hal qiladigan taraqqiyot yo'llari ishlab chiqildi. Xususan, teng huquqli mustaqil O'zbekistonning inson manfaatini himoya qilish ustuvor vazifa deb maqsad qo'ygan demokratik yo'lda rivojlanishi bosh strategik yo'nalish, deya belgilandi. Ana shu yo'lning boshida, 1989 yil martidan O'zbekiston Respublikasining Prezidenti sifatida Islom Abdug'aniyevich Karimov turdi. Asrlarga teng qisqa vaqtda erishilgan yutuqlar: mamlakatda o'rnatilgan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy barqarorlik, tarixiy, milliy va diniy qadriyatlarimizning tiklanishi, jamiyatda o'rnatilgan osoyishtalikni, mustaqil O'zbekiston Respublikasining jahon hamjamiyatida tutgan o'rnining ortib borishini xalqimiz, jahonning yirik davlat arboblari Islom Karimov nomi bilan bog'laydilar. Dunyo mamlakatlarida yangi jamiyat qurishning «O'zbek modeliga» uning asoschisi va yetakchisi Islom Abdug'aniyevich Karimovning siyosiy portretiga qiziqish kun sayin ortib bormoqda.

Amerika Qo'shma Shtatlarida chiqadigan nufuzli «Novoye russkoye slovo» haftanomasi O'zbekiston Prezidenti I.Karimovni Mustaqil davlatlar hamdo'stligining ko'p rahbarlariga namuna qilib ko'rsatdi va BMT xavfsizlik kengashiga murojaat qilib, O'zbekiston Prezidentining ijtimoiy-siyosiy faoliyatiga e'tibor berishga va uning tajribasi bilan notinch mamlakatlarning davlat rahbarlarini tanishtirishga chaqirdi. 1996 yili Venada (Avstriya) «XX asr xalqlari dohiylari» nomida chop etilgan kitoblarning bir jildi O'zbekiston Prezidentiga bag'ishlangan. Kitob mualliflari «Islom Karimov kommunizmdan keyingi O'rta Osiyo mintaqasidagi eng buyuk davlat arbobidir», deb tan beradi.

Islom Karimovning har bir asari, ma'ruza va maqolalari bozor munosabatlariga asoslangan demokratik jamiyat qurishning g'oyaviy-nazariy asoslarini, amaliy ishlarining kundalik dasturini tashkil qiladi. Farb va Sharqning rivojlangan mamlakatlari asrlar davomidagi taraqqiyot yo'llarini, o'zbek davlatchiligining ming yillar davomidagi tarixiy tajribasini o'rgangan holda yaratilgan I.A.Karimov asarlarida mustaqil O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy-madaniy taraqqiyotining muhim yo'nalishlari, yangi jamiyat qurishning butun dunyoda tan olingan asosiy tamoyillari to'g'risida ta'limot yaratildi.

Istiqlolning dastlabki bosqichida bosilib chiqqan «O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li», «O'zbekiston – bozor munosabatlariga o'tishning o'ziga xos yo'li» va boshqa bir qancha asarlari va nutqlarida bayon etilgan O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining birinchi navbatdagi vazifalari keyinchalik g'oyat muhim ahamiyat kasb etgan «O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida», «Demokratik islohotlarni chuqurlashtirish vazifalari» va boshqa asarlarida o'z rivojini topdi.

O'zbekistonning yaqin o'tmishida va XX asrning so'nggi o'n yilida bosib o'tgan yo'llari, ularning saboqlari, XXI asrda respublika istiqlolini mustahkamlashning strategik vazifalarining asosiy yo'nalishlari I.A.Karimovning bir qancha xorijiy mamlakatlarda bosilib chiqqan «O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari», «O'zbekiston XXI

asrga intilmoqda» asarlari va ikkinchi chaqiriq Oliy Majlisning birinchi sessiyasidagi (22 yanvar 2000 yil) nutqida bayon etib berildi. Islom Karimov bozor munosabatlariga o'tish va demokratik jamiyat qurish jarayonida ma'naviy-ma'rifiy, g'oyaviy va mafkuraviy ishlarning yuksak ahamiyatini ta'kidlab ko'rsatdi.

Mustaqillikning dastlabki kunlaridan boshlab I.A.Karimovning har bir ma'ruza, nutq va asarlarida bozor munosabatlariga o'tish davrida insonning boyish uchun bo'lgan tabiiy harakatlari uning moddiy va ma'naviy qashshoqlanishiga olib kelmasligi, yuksak ma'naviyatli, e'tiqodi kuchli shaxsni shakllantirish yangi jamiyat qurishning zaruriy sharti ekanligi ko'p marta ta'kidlandi.

Istiqlol sharoitida odil demokratik jamiyat qurish vazifalarining ortib borishi, xalqaro ekstremistik, diniy aqidaparatslik harakatlarning mustaqilligimizga tahdidini hisobga olib, Islom Karimov jamiyatshunos olimlar bilan uchrashuvida (aprel 2000 yil), gazeta va jurnallar muxbirlarining savollariga javoblarida (fevral 1998 yil, avgust 1998 yil, iyun 2000 yil) milliy istiqlol g'oyasi va mafkurasini ishlab chiqish va ularni aholi o'rtasida keng targ'ib qilish, ayniqsa, yoshlarimiz ongiga singdirish zarurati bu murakkab, lekin muhim ishlarning yo'llari va usullariga e'tiborni kuchaytirdi.

I.A.Karimov istiqlolning birinchi kunlaridan boshlab ta'lim-tarbiya sohasida tub o'zgarishlar qilishga, yangi jamiyat qurish talablariga javob beradigan kadrlar tayyorlash masalasiga katta ahamiyat berdi. Prezidentimiz tomonidan ishlab chiqilgan «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun va «Kadrlar tayyorlashning milliy dasturi»ga ilg'or taraqqiy etgan mamlakatlar jamoatchiligi tomonidan yuksak baho berilmoqda. M.Lomonosov nomidagi Moskva davlat universitetining rektori akademik V.Sadovnichiy O'zbekistonda yangi avlod tarbiyasi, ta'lim tizimini tubdan isloh etish borasida amalga oshirilayotgan ishlar rossiyalik olimlar, ta'lim sohasi mutaxassislari tomonidan yuksak baholanayotganini ta'kidlaydi. «Biz sizni kelajak avlod uchun katta g'amxo'rlik qilayotgan davlat rahbari sifatida alohida hurmat qilamiz», deydi u O'zbekiston Respublikasi Prezidentiga murojaat qilib. I.A.Karimovga dunyoning eng ilg'or ilm-fan, madaniyat va siyosat arboblari qatorida jahonning eng yirik o'quv

yurtlaridan bo'lgan Moskva Davlat universitetining faxriy professori unvoni berildi. O'zbekiston Respublikasining qisqa vaqt ichida ta'lim-tarbiya, madaniyat va sport sohasida erishgan katta yutuqlarini hisobga olib I.A.Karimovga YuNESKO «Oltin medali», Xalqaro Olimpiya komiteti tomonidan «Oltin medal» topshirilishi, Rossiya Federasiyasi Oliy pedagogika akademiyasiga faxriy a'zo etib saylanishi bejiz bo'lmasdan, yurtboshimiz tomonidan ishlab chiqilgan va muvaffaqiyatli amalga oshirilayotgan «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ning dunyo miqyosida tan olinganligining belgisidir. I.A.Karimov yangi jamiyat qurishda milliy, diniy qadriyatlarimizni tiklash ishlariga shu maqsadda Vatanimiz tarixini xolisona, haqqoniy yaratishga jamiyatshunos olimlarning e'tiborini jalb qildi. Prezidentimiz istiqbolning dastlabki kunlarida (1992 yil, yanvar) «Tarixga, merosimizga bo'lgan munosabat tubdan o'zgartirilishi lozim, yangi darsliklardan tortib oddiy kitoblargacha – hammasiga haqiqat yozilishi shart», deb aniq vazifa qo'ydi.

Vatanimiz tarixini o'rganish, uning yangi kelajak avlodni tarbiyalashdagi tutgan o'rni, ahamiyati masalalari I.A.Karimovning «Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q» (1998 yil avgust) nomli asarida keng bayon etib berildi. Yurtboshimiz haqqoniy millatning o'zligini anglashning poydevori, ma'naviy-mafkuraviy, g'oyaviy-siyosiy ishlarimizning haqqoniy manbai ekanligini qayta-qayta taqqoslab ko'rsatadi. Prezidentimiz har bir «siyosatchiman, arbobman degan odam, agar vijdoni bo'lsa, o'z xalqining tarixiy o'tmishini bilishi shart», degan vazifani qo'ydi.

O'tmish davrining murakkab vazifalari, qarama-qarshiliklari davlat rahbaridan boshqaruvning har xil usullarini, kerak bo'lsa, qattiqqo'llikni talab qiladi. Prezident Islom Karimov shunday vaziyatda xalq manfaatiga ma'qul keladigan har xil usullardan foydalanib, mamlakatni boshqarmoqda.

1992 yil Rossiyaning «Komsomolskaya pravda» gazetasi muxbiri: «Muxolifatlaringiz sizni totalitarizmga ayblab tanqid qilmoqda», degan savoliga I.A.Karimov: «Ha, men buni yaxshi bilaman. Muxolifatlarim meni diktator qilib ko'rsatishni juda xohlaydilar. Tan olaman, ehtimol mening harakatimda avtoritarizm nishonlari bordir. Ammo men buni bir narsa bilan izohlayman: tarixning muayyan

davrlarida, haqiqiy davlatchilik qaror topayotgan paytdan, ayniqsa, bir tizimdan ikkinchisiga o'tish davrida har holda kuchli hokimiyat zarur. Qon to'kilishiga va qarama-qarshilikka yo'l qo'ymaslik, mintaqada millatlararo va fuqarolarning totuvligi, tinchligi va barqarorligini saqlash uchun shunday bo'lishi zarur. Bu yo'lda men jonimni fido qilishga tayyorman», deb javob bergan edi.

O'zbekiston xalqining istiqlol yillarida erishgan eng katta yutug'i-mamlakatda o'rnatilgan tinchlik, barqarorlik, tartib-intizomdir. Respublika aholisining mutloq ko'pchiligi (97,5%) bunday sharoitga bevosita I.A.Karimovning yetakchiligida erishildi, deb hisoblaydi.

O'zbek xalqi 2000 yil 9 yanvarda bo'lib o'tgan Prezident saylovida o'zining Islom Karimovga nisbatan chuqur hurmati va ehtiromini izhor qildi. Saylovchilarning 91,9 foizi Islom Karimovga ovoz berib, u yana bir karra davlat rahbari etib sayladi. I.A.Karimov yangi davrning jahon miqyosidagi davlat arbobi, O'zbekiston xalqining buyuk yo'l boshchisi sifatida mamlakatnigina emas, xorijiy davlatlar va xalqaro tashkilotlarning ham qator nishonlari va faxriy unvonlari bilan taqdirlandi.

2.O'zbekiston Konstitutsiyasining qabul qilinishi va uning ahamiyati.

Mustaqillik tomon qo'yilgan dastlabki qadamlaridan biri – bo'lajak suveren respublikaning Konstitutsiyasini tayorlash g'oyasi I.A.Karimov tomonidan 1990 yilning mart oyida ilgari surildi. Ko'p o'tmay shu yilning iyun oyida Oliy Kengashning ikkinchi sessiyasida respublika Prezidenti rahbarligida 64 kishidan iborat Konstitutsiyaviy Komissiya tuzildi.

Komissiya Konstitutsiya loyihasini tayorlash jarayonida xalqaro huquq qoidalariga, Birlashgan millatlar tashkilotining hujjatlariga, Butunjahon inson huquqlari Deklaratsiyasiga amal qildi. Dunyoning ko'pgina taraqqiy etgan va rivojlanayotgan mamlakatlarning konstitutsiyaviy hujjatlari o'rganib chiqildi. Shu bilan birga boy tariximizdagi davlat boshqaruv tizimi va adolatli qonunshunoslik an'analari ham chuqur o'rganildi.

Mustaqil O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi o'z mohiyati va ahamiyati jihatidan sovet davridagi Konstitutsiyalardan, xususan, 1978 yilgi

O'zbekiston SSR Konstitutsiyasidan tubdan farq qilishi kerak edi. Sotsialistik O'zbekiston Konstitutsiyasi o'zining mazmuni, ruhi bilan sobiq ittifoq Konstitutsiyasidan kelib chiqib, O'zbekistonni bu ittifoqqa qo'l-oyog'I bilan zanjirband etdi. Sinfiylik, partiyaviylik g'oyalari bilan sug'orilgan Konstitutsiya g'oyat darajada mafkuralashtirildi va siyosiylashtirildi. Inson manfaatlariga nisbatan davlat manfaatlari ustun qo'yildi.

Mustaqillik Konstitutsiyasi loyihasida O'zbekistonda yuz bergan tarixiy o'zgarishlar hisobga olindi. Xususan, O'zbekiston mustaqilligini qonunlashtirish, iqtisodiyotda bozor munosabatlariga o'tishning shartlari, davlat va jamiyat qurilishida demokratik tizimning tamoyillari, inson huquqining ustuvorligi ifodasini topdi. Konstitutsiyada bayon etiladigan masalalarni birma-bir o'rganib chiqish uchun 35 jihidan iborat ishchi guruh va har bir bo'limini alohida tayorlaydigan kichik guruhlardan iborat komissiyalar tashkil etildi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining dastlabki varianti 1991 yil oktabr-noyabrida tayyorlab bo'lindi. U muqaddimani qamrab olgan, olti bo'limdan iborat edi. 1992 yil bahorida loyihaning 149 moddadan iborat ikkinchi varianti ishlab chiqildi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining loyihasi puxta ishlovlardan so'ng Konstitutsiyaviy komissiya qarori bilan 1992 yil 26 sentabrda umumxalq muhokamasi uchun matbuotda e'lon qilindi. Umumxalq muhokamasi qariyb uch oy davom etdi.

Umumxalq muhokamasida jami 6 mingdan ortiq taklif va mulohazalar bildirildi.

1992 yil 8 dekabrda 12-chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining XI sessiyasi bo'ldi. Unda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini qabul qilish haqidagi masala ko'rildi. Bu xususda Konstitutsiyaviy komissiya raisi, Prezident I.A.Karimov ma'ruza qildi. Ushbu ma'ruzada sessiya muhokamasiga havola qilingan O'zbekistonning asosiy Qonuni, respublikada avvalgi yillarda qabul qilingan qonunlardan farqli o'laroq, demokratik yo'l bilan tayyorlangan bo'lib, unda yillar davomida sinovdan o'tgan umuminsoniy qadriyatlar o'z aksini topganligi, u ko'plab

taraqqiy etgan mamlakatlarning tajribalarini o'ziga singdirganligi alohida uqtirildi. Shuning uchun ham mazkur Konstitutsiya har qanday yetakchi mamlakatlarning konstitutsiyasi bilan bahslasha olishi mumkin deb ta'kidlandi. Sessiyada deputatlar 80 ga yaqin o'zgarish, qo'shimcha va aniqliklar kiritdilar.

Shunday qilib, suveren demokratik O'zbekiston Respublikasining 1-Konstitutsiyasi qabul qilindi. Asosiy qomusimiz davlat, mustaqilligimizning mevasi, mahsuli sifatida dunyoga keldi va hurligimiz, ozod-yerkinligimiz qalqoni sifatida yashamoqda. Konstitutsiya kelajagi buyuk O'zbekistonning qad rostlashi uchun, adolatli huquqiy davlat barpo etish uchun mustahkam huquqiy poydevor bo'lib xizmat qilmoqda. Konstitutsiya 6 bo'lim, 26 bob, 128 moddadan iborat.

Konstitutsiyaning xususiyatlari:

2002 yil 27 yanvarda o'tkazilgan umumxalq referendumini natijalariga ko'ra hamda uning asosida qabul qilingan 2003 yil 24 apreldagi O'zbekiston Respublikasining qonuniga muvofiq Konstitutsiyaning XVIII, XIX, XX, XXIII boblariga tuzatish va qo'shimchalar kiritilgan.

Birinchidan, u huquqiy va siyosiy tafakkurning eng yuksak yutuqlarini, hozirgi zamon konstitutsiyaviylik ilmini o'zida mujassam etgan.

Ikkinchidan, o'zbek xalqi madaniyati va milliy an'alarining chuqur ildizlariga suyanganligi ham uning o'ziga xos muhim xususiyatidir.

Uchinchidan, O'zbekiston Respublikasidagi avvalgi ijtimoiy-iqtisodiy, davlat siyosiy tizimidan amalda boshqa tizimga o'tganligi, tubdan yangilanish ro'y berganligi konstitutsiyaviy rasmiylashtirish bilan ajralib turadi.

Tamoyillari:

Yangi Konstitutsiyada xalq azaldan orzu qilgan, o'z taqdirini o'zi belgilash qoidasi mukammal tarzda o'rin olgan. Shu bois u xalq hokimiyati tamoyiliga asoslanadi va uni mutsahkamlaydi. Xalq hokimiyati degan ibora butun hokimiyat amalda va yuridik jihatdan xalqniki ekanligini anglatadi. Demokratizm yangi

Konstitutsiyaning asosiy tamoyili hisoblanadi. Konstitutsiyada insonparvar demokratik huquqiy davlat barpo etish nazarda tutilgan;

Yangi Konstitutsiyada O'zbekiston Respublikasi davlat hokimiyati oliy organlarining tuzilishi, hokimiyatning bo'linishi tamoyili ham asoslab berilgan. O'zbekistonda davlat hokimiyatining qonun chiqaruvchi hokimiyati, ijro etuvchi hokimiyat va sud hokimiyatiga bo'linishi qonunlashtirildi. U hokimiyatdan har biri mustaqil faoliyat ko'rsatadi.

Qonun chiqaruvchi hokimiyat Oliy Majlis tomonidan, ijro etuvchi hokimiyat esa O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va uning rahbarligi ostida Vazirlar Mahkamasi tomonidan amalga oshiriladi. Sud hokimiyati Konstitutsiyaviy sud, Oliy sud va Oliy xo'jalik sudi tomonidan amalga oshirilib, ular birgalikda respublikaning yagona tizimini tashkil etadi;

Milliy o'z-o'zini boshqarish tamoyili joylardagi davlat hokimiyati organlariga bag'ishlangan.

O'zbek xalqining ko'p asrlik orzu-umidlari ifodasi bo'lgan mustaqillikning xususiyati milliy, umuminsoniy qadriyatlarni ta'minlaydigan huquqiy demokratik davlat qurishdan iborat edi.

Mustaqillik yillari milliy davlatchilik asoslarini qurish yillari bo'ldi. O'tgan yillar qo'hna tariximizni teran his qilish, bugungi kunda jahon miqyosida o'z o'rnimizni egallash davri bo'ldi. Bu davrda biz o'zligimizni anglab, tarixiy yo'limizni uzil-kesil tanlab oldik.

Mustaqil O'zbekiston Prezidenti I.A.Karimov tarixiy an'analarga, dunyo tajribalariga, o'lkaning o'ziga xos tomonlariga tayangan holda jamiyatni siyosiy jihatdan tubdan isloh qilish yo'llarini ishlab chiqdi. Bu jarayonda ikkita bosh vazifa:

1.Eski ma'muriy tizimni tugatish va hokimiyat boshqaruv organlarini qayta qurish;

2.Yangi davlatchilikning huquqiy va siyosiy asoslarini yaratish, davlatchilikda yangi markaziy va mahalliy boshqaruv tizimini shakllantirish masalalarini hal qilishdan iboratdir.

Jamiyatda qonuniylikning g'alaba qilishi, fuqarolarning ijtimoiy-siyosiy va boshqa huquqlarini himoyasi uchun hokimiyatlarning bo'linishi prinsipi haqli ravishda amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 11-moddasida hokimiyatning bo'linishi tamoyili konstitutsiya darajasida mustahkamlandi.

Davlat va jamiyat qurilishini erkinlashtirishning yo'llarini ko'rsatib berar ekan. Prezident I.A.Karimov eng avvalo, bu vazifa hokimiyat barcha tarmoqlarining bir-biridan mustaqil holda ish yuritish tamoyillarini mustahkamlashga bog'liqligini uqtiradi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining huquqiy holati Konstitutsiyaning V bo'lim XVIII bobida va 1994 yil 22 sentabrda qabul qilingan «O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi to'g'risida»gi Qonunda belgilangan. Bu qonunlarga ko'ra, Oliy Majlis Oliy davlat vakillik organi bo'lib, qonun chiqaruvchi hokimiyatni amalga oshiradi.

Sobiq Ittifoqdan qolgan qonunlarni o'zgartirish, mamlakat hayoti uchun zarur vazifalarni amalga oshirish, demokratik tamoyillar asosida Oliy Majlisni shakllantirish uchun 1994 yil 25 dekabrga saylovlar belgilandi.

1993yilning 28 dekabrda qabul qilingan «O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga saylovlar to'g'risida»gi Qonunga ko'ra respublika parlamentiga saylovlar umumiy, teng, to'g'ridan-to'g'ri saylov huquqi asosida yashirin ovoz berish yo'li bilan o'tkaziladi.

O'zbekiston Respublikasi 1 chaqiriq Oliy Majlisiga saylov respublikamiz siyosiy hayotida o'lkan yutuq bo'lib, bunda 250 ta deputatdan iborat Oliy Majlis - yangi Parlament demokratik va ko'ppartiyaviylik asosida tuzildi.

Oliy Majlis faoliyatini erkinlashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining II chaqiriq VII sessiyasida ikki palatali parlament tuzish to'g'risida umumxalq referendumi o'tqazishga qaror qilindi. Shu asosda 2002 yil 27 yanvarda o'tgan umumxalq referendumida qatnashgan fuqarolarning 93,65 foizi parlamentning ikki palatadan tuzilishini qo'llab-quvvatlaydi.

1995 yil 23-24 fevralda chiqarilgan birinchi sessiyada O'zbekiston parlamenti hokimiyat vakillik organlaridan saylangan 120 kishidan iborat deputatlar blokini, 69 deputatdan tashkil topgan Xalq Demokratik partiyasi fraksiyasini, 47 deputatni uyushtirgan «Adolat» sotsial-demokratik fraksiyasini, 14 deputat ishtirokida «Vatan taraqqiyoti» partiyasi fraksiyasini ro'yxatga oldi. Oliy Majlis sessiyalarida va uning qo'mitalarida olib borilayotgan ishlar asosan mamlakatimiz ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy taraqqiyotini yuqori bosqichga ko'tarish, qonunchilikning sifat darajasini yuksaltirishga qaratilgan. Qonunlar qabul qilinmasdan oldin umumxalq muhokamasiga taqdim qilinishi islohotlarni amalga oshirishga ijobiy ta'sir qildi.

1997 yil aprelda Oliy Majlis tarkibida inson huquqlari bo'yicha vakil (ombudsman) tashkil qilinganligi haqida qaror qabul qilindi. Ombudsman jahondagi 85 dan ortiq mamlakatda bo'lib, uning huquqiy holatini aniq, ravshan belgilab beruvchi konstitutsiyaviy qonun Markaziy Osiyo davlatlarida birinchi huquqiy institutdir. Ushbu qonunda «Oliy Majlisning Inson huquqlari bo'yicha vakili (ombudsman) mansabdor shaxslar, tashkilotlar va davlat organlarining inson huquqi, erki va qonuniy manfaatlarining davlat tomonidan himoya qilinishini ta'minlashga ko'maklashish maqsadida faoliyat ko'rsatadi», deb ta'kidlangan. Vakillik Oliy Majlisning yordamchi instituti bo'lib, u ijtimoiy manfaatlarning muvozanatiga, inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha eng maqbul davlat tizimi yaratilishiga ko'maklashadi. Qonun ombudsman institutining umumiy konsepsiyasi va jahon amaliyotining uyg'unlashgan shakli sifatida inson huquqlari vakili faoliyatining asosiy qoidasi - qonuniylik, oshkoralik, adolatparvarlik, insonparvarlik, har bir ishi uchun ochiqlik ekanligini tasdiqlaydi. Ombudsman fuqarolarning ariza va murojaatlarini ko'rib chiqishda, zarur axborotlarni talab qilib olishda mansabdor shaxslar va davlat organlari bilan hamkorlik qilmoqda.

Qonun qabul qilgunga qadar ham inson huquqlari bo'yicha vakil mamlakat Konstitutsiyasi doirasida faoliyat ko'rsatib keldi. Jumladan, birgina 1996 yilda inson huquqlari bo'yicha vakil hamda fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlari va erkinliklariga rioya etilishi bo'yicha komissiya a'zolari 700dan ortiq murojaatni

ko'rib chiqdi. Ana shunday arizalarning tegishli qismidagi dalillar o'z tasdig'ini topgan va zarur choralar ko'rilgan. Inson huquqlari bo'yicha vakil BMTning Inson huquqlari bo'yicha komissiyasining Jenevada bo'lib o'tgan 52-sessiyasining majlisida qatnashdi va so'zga chiqdi. Chet ellarga xizmat safari davomida Inson huquqlari bo'yicha vakil BMT seminarida, BMTning Sharqiy Yevropa va MDH davlatlaridagi vakillarining mintaqaviy uchrashuvida so'zga chiqdi. Yevropada xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti va boshqa tashkilotlarning bir qator kengashlari hamda seminarlari ishida qatnashdi.

Inson huquqlari bo'yicha vakil faoliyati tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda huquqiy, insonparvarlik, demokratik va fuqarolik jamiyat qurilishi uchun mustahkam poydevor qo'yildi. Oliy Majlis «O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy sudi to'g'risida», «O'zbekiston Respublikasining davlat xavfsizligi to'g'risida», «O'zbekiston tashqi siyosiy faoliyatining asosiy prinsiplari to'g'risida», «Fuqarolarning huquqlari va erkinliklarini buzadigan xatti-harakatlar va qarorlar ustidan sudga shikoyat qilish to'g'risida», «Siyosiy partiyalar to'g'risida» qonunlar Mehnat kodeksi (1995), Fuqarolik kodeksi (1996) kabi ko'plab qonun va qarorlar qabul qildi. 1999 yil 5 va 19 dekabr kunlari O'zbekiston Respublikasi ikkinchi chaqiriq Oliy Majlisiga saylovlar bo'lib, saylangan deputatlardan O'zbekiston Parlamentining yangi tarkibi shakllandi.

Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi ikkinchi sessiyasi «O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning ikkinchi chaqiriq Oliy Majlis birinchi sessiyasidagi ma'ruzasidan kelib chiqadigan «2000-2002 yillarga mo'ljallangan qonunchilik va nazorat faoliyatining ustuvorlik jihatlari to'g'risida»gi hujjatni tasdiqladi.

Ikkinchi chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining IV sessiyasida (2000 yil, 14 dekabr) Oliy Majlisining O'zbekiston xalqiga murojaatida: «Yangi asr mamlakat uchun yangilanish va taraqqiyot davriga aylanishiga ishonamiz. Shu boisdan ham mustaqil yurtimizning yorug' istiqboli uchun barchamiz hamjihat bo'lib

kurashaylik, maqsadimiz Vatan taraqqiyoti, yurt tinchligi, xalq farovonligi va kelajak avlodning baxt-saodatidir», deyilgan.

Mustaqillikning tayanch nuqtalaridan biri prezidentlik boshqaruvining joriy qilinishi bo'ldi. Bu bilan davlat boshqaruvining yangi, zamonaviy va samarali tizimi shakllana boshladiki, prezidentlik boshqaruvi shu tizimning o'zagidir.

1991 yil 29 dekabrda O'zbekiston Prezidentlik lavozimiga umumxalq saylovi bo'lib o'tdi.

O'zbekiston mustaqillik tomon yo'l tutar ekan, birinchi kunlaridan boshlab uning boshida Islom Abdug'aniyevich Karimov turibdi.

Mamlakatimizda barcha sohani qamrab olgan keng miqyosli islohotlarni uzluksiz davom ettirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi 1995 yil 26 martda Prezident I.Karimovning vakolatini 1997 yildan 2000 yilgacha uzaytirish yuzasidan unumli xalq referendumini o'tqazishga qaror qildi. 2000 yil 11 yanvarda O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasining navbatdagi majlisida 2000 yil 9 yanvar kuni bo'lib o'tgan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti saylovi natijalari tasdiqlandi. Shu kuni Fidokorlar milliy demokratik partiyasidan nomzodi ko'rsatilgan Islom Karimov uchun 11 million 147 ming 621 saylovchi yoki saylovlarning 91,90 foizi ovoz berdi. O'zbekiston Xalq demokratik partiyasidan nomzodi ko'rsatilgan Abulhofiz Jalolov uchun 505 ming 1661 saylovchi yoki 4,17 foiz saylovchi ovoz berdi.

«O'zbekiston Respublikasi Prezidenti saylovi to'g'risida»gi Qonunning 35-moddasiga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi Islom Abdug'aniyevich Karimovni O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga saylanganligi to'g'risida qaror qabul qilindi. Amaldagi Konstitutsiyada Prezident davlat va ijro etuvchi hokimiyatning boshlig'i qilib belgilanishi ijro etuvchi hokimiyatni kuchaytirishga qaratilgan tadbir, deb aytish mumkin. Mamlakatimizning ijro etuvchi hokimiyatining tarkibi Prezident tomonidan tayinlanib, Oliy Majlis tomonidan tasdiqlanadi. O'zbekistonda prezidentlik instituti o'rnatilgan dastlabki davrda Vazirlar kengashi hukumat sifatidagi huquqiy maqomini va vakolatlarni

saqlab qolgan edi. Uning 1990 yil 30 martida Oliy Kengash tasdiqlagan yangi tarkibi 41 kishi, ya'ni Rais, Bosh vazir, uning ikki birinchi o'rinbosari, to'rt o'rinbosar, 19 vazir, 14 davlat qo'mitasi raisidan iborat edi. Respublikada demokratik jamiyat qurish borasida boshqaruv idoralari faoliyati takomillashtirilib borildi. 1995 yil 5 mayda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining II sessiyasi bo'lib, unda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tarkibi to'g'risidagi Prezidentning farmonini tasdiqlash masalasi ko'rildi va sessiyada Vazirlar Mahkamasining 35 kishidan iborat yangi tarkibi tasdiqlandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimov yangi hukumatning mas'uliyatli faoliyatini quyidagicha bayon qildi.

«Vatanimiz o'z taraqqiyoti yo'lida yangi ufqlar va yangi maqsadlarga intilayotgan bir paytda, jamiyatimizning barcha sohalarida amalga oshirilayotgan islohotlarini yangi bosqichga ko'tarish, ya'ni jamiyatimizni erkinlashtirish va islohotlarni chuqurlashtirish davrida bu javobgarlik nihoyatda ortadi». Bu lavozimlarga tavsiya etilayotgan nomzodlar bor haqiqatni chuqur anglab, o'z ongidan, yuragidan o'tkazishlari kerakki, - deydi I.A.Karimov, - odamlarimizning ertangi hayotdan kutayotgan orzu-umidlarining ro'yobga chiqishi, Vatan taraqqiyoti, yurt tinchligi xalq farovonligi bu rahbarlarning o'z vazifasini halol va malakali bajarishiga, qolaversa, fidoyiligiga ko'p jihatdan bog'liq.

Boshqaruv tizimining boshqa bo'g'inlari ham bozor iqtisodiyotining O'zbekistonga xos yo'liga moslashtirildi.

1991 yil 6 sentabrda respublika mustaqilligi hamda hududiy yaxlitligini himoya qilish maqsadida Mudofaa ishlari vazirligi tuzildi. Shu maqsadlarni ko'zlab uning tarkibida 1992 yil yanvar oyida O'zbekiston Respublikasi milliy gvardiya brigadasi barpo etish lozim, deb topildi, 1992 yil iyulida u Mudofaa vazirligiga bo'ysundirildi.

Mustaqil O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish bilan shug'ullanuvchi davlat idoralari tizimida tubdan o'zgarishlar amalga oshirildi. Mamlakatda 1990 yil dekabrda Davlat reja qo'mitasi Iqtisod komissiyasiga

aylantirildi. 1992 yil 5 avgustida esa ushbu qo'mita va satitsika davlat qo'mitasi negizida vazirlar Mahkamasining Istiqbolni belgilash va statistika davlat qo'mitasi hamda joylarda uning tegishli idoralari barpo etildi. 1997 yildan ushbu qo'mita Makroiqtisodiyot Vazirligiga aylantirildi.

Xalq xo'jaligini boshqarishning yangi usuli sifatida konsernlar vujudga keltirildi. Bu avvalo iqtisodiy mustaqillik va bozor iqtisodiga o'tish zaruriyati bilan bog'liq bo'ldi. «O'zdonmahsulot», «O'zbekneftgaz» va boshqa ko'plab konsernlar shular jumlasidandir. 1991 yil 7 sentabrida O'zbekiston Respublikasi tashqi iqtisodiy faoliyat milliy banki tashkil qilindi.

Yuqorida keltirilgan ma'lumotlardan shunday xulosa kelib chiqadiki, sobiq Ittifoq manfaatlarini birinchi galda qondiruvchi idoralar tugatilib, yangi shakldagi qo'mitalar, konsernlar va vazirliklar tashkil etildi. Bu bilan yangicha iqtisodiy munosabatlar sharoitida o'z milliy taraqqiyotiga mos, vatan mustaqilligini mutsahkamlovchi boshqaruv tizimi vujudga keltirildi.

O'zbekiston davlat boshqaruvini to'liq monopoliya qilishdan cheklanish va fuqarolik jamiyatini vujudga keltirish, aholi turli tabaqalarining hokimiyat tizimida ishtirok etishni ta'minlashning yana bir yo'li mahalliy davlat hokimiyatlarini shakllantirish ekanligi e'tirof etildi.

1990-1992 yillari O'zbekiston Respublikasining yangi Konstitsiyasi qabul qilingunicha bo'lgan davrda mahalliy hokimiyat organlari tizimini shakllantirish va ish faoliyatini takomillashtirish maqsadida bir necha huquqiy hujjatlar qabul qilindi.

Bular orasida 1992 yil 4 yanvarda qabul qilingan «O'zbekiston Respublikasida mahalliy hokimiyat organlarini qayta tuzish to'g'risida»gi Qonun alohida ahamiyat kasb etdi. Bu qonun asosida mahalliy hokimiyat organlari tizimida butunlay yangi organ – hokimlik va hokim lavozimi ta'sis etildi va uning vakillik organlariga boshchilik qilishi tamoyillari belgilab qo'yildi.

Ijro etuvchi hokimiyat organlarida bog'liqlikni ko'paytirish maqsadida, viloyatlar hokimlari O'zbekiston Prezidenti tomonidan, tuman va shahar hokimlari viloyat hokimi tomonidan lavozimiga tayinlanishi va lavozimidan ozod qilinishi

hamda bu masalalar tegishli xalq deputatlari Kengashlari tomonidan tasdiqlanishi tartiblari belgilandi. Partiya organlarining qaramligiga tushib qolgan ijro organlari – ijroiya komitetlari tugatildi.

Hokimlarning huquqiy vakolatining asosi, avvalo, Konstitutsiyaning 99 va 102-moddalari va yuqorida tilga olingan qonunning 1-moddasida belgilangan.

Konstitutsiya va qonun normalarini umumlashtirsak, hokim tegishli hududda vakillik hokimiyatiga ham, ijro hokimiyatiga ham boshchilik qiladi va, ayni paytda shu yerdagi mansabdor shaxs hisoblanadi.

Hokimlar mahalliy hokimiyatni boshqarar ekanlar, ular O'zbekiston Respublikasi Prezidenti boshqaradigan yaxlit ijro hokimiyat organlari tizimi tarkibiga kiradi.

Shuningdek, «Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida»gi Qonun (1993 yil sentabr), «Xalq deputatlari viloyat, tuman, shahar Kengashlariga saylovlar to'g'risida»gi Qonun (1994 yil may) kabi hujjatlar muhim o'rin egallaydiki, ular kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etishini huquqiy jihatdan mustahkamlaydi.

ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li. T., «O'zbekiston», 1992.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T., «O'zbekiston», 1992.
3. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. T., «O'zbekiston», 1997.
4. Karimov I.A. Qayta qurishning birinchi va asosiy yo'nalishlari. T., «O'zbekiston», 1990.
5. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: “Ma'naviyat”, 2008.
6. Karimov I.A. O'zbekiston demokratik taraqqiyotning yangi bosqichida. – T.: “O'zbekiston”, 2005.
7. Karimov I.A. O'zbekistonning 16 yillik mustaqil taraqqiyot yo'li. – T.: “O'zbekiston”, 2007.
8. O'zbekiston SSRning Mustaqillik Deklarasiyasi. T., «O'zbekiston», 1991.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning 1991 yil 31-oktabrda O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining navbatdan tashqari sessiyasida so'zlagan nutqi. (Xalq so'zi, 1991, 3-sentabr).
10. Usmonov Q., Sodiqov M. va b. O'zbekiston qaramlik va mustaqillik yillarida. T., «O'qituvchi», 1996.
11. Xujamberdiyev Yo. O'zbeklar ishi. T., «Yozuvchi», 1990.
12. O'zbekistonning yangi tarixi. 2-kitob. O'zbekiston sovet mustamlakachiligi davrida. T., «Sharq», 2000, 624-659 betlar.
13. Murtazayeva R.H. va b. O'zbekiston tarixi (Ma'ruzalar matni). T., 2000, 502-543 betlar.